
Bartın Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi Dergisi
ISSN: 2148-3507
e-ISSN: 2619-3507
Sayı: 14
Güz 2020
BARTIN – TÜRKİYE

Bartın University
Journal of Islamic Sciences Faculty
ISSN: 2148-3507
e-ISSN: 2619-3507
Number: 14
Autumn 2020
BARTIN – TURKEY

HADİSLERDE İBADETLERE VE GÜZEL AMELLERE TEŞVİK EDEN MÜKÂFATLARIN TESPİTİ VE TEKLİFİ HÜKÜMLER BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

DETERMINING THE AWARDS THAT PROMOTE WORSHIPS AND BEAUTIFUL ACTIONS IN
HADITH AND AND EVALUATION IN TERMS OF FIQH

Ahmet ÖZDEMİR

Doç.Dr., Kastamonu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kastamonu/Türkiye
Assoc. Prof., Kastamonu University, Faculty of Theology, Kastamonu/Turkey

aozdemir@kastamonu.edu.tr

orcid.org/0000-0002-5273-1601

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 11 Kasım /November 2020

Kabul Tarihi/Accepted: 15 Aralık/December 2020

Yayın Tarihi/Published: Aralık/December 2020

Atıf/Cite as: Özdemir, Ahmet. “Hadislerde İbadetlere ve Güzel Amellere Teşvik Eden Mükâfatların Tespiti ve Teklifi Hükümler Bakımından Değerlendirilmesi”. *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 14 (Aralık 2020), 281-298.

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Z

H. Peygamber (s.a.v), Müslümanların vahye uygun hareket etmeleri için birçok uyarılarda ve teşviklerde bulunmuştur. Nitekim müjdeleyici ve ikaz edici olmak, Resûlullah'ın en temel vasıflarındandır. Bu makalede H. Peygamber'in ibadetlere ve hayırlı amellere teşvik içeren beyânlarını tespit etmek üzere İbn Mâce'nin (v. 273/887) *Sünen*'inde bulunan hadisler esas alınmıştır. Konu ile ilgili hadisler bazen tercüme edilip nakledilirken bazen de sadece mefhum olarak işaretilmiştir. Bu yazıda Sunen-i İbn Mâce'deki hadislerde zikredilen başlıca teşvik içeren beyânların tespiti, bu ifadelerin hangi ibadetler için kullanıldığının örnekler verilerek açıklanması ve bu beyânların teklifi hükümler açısından tahlil edilmeye gayret edilmiştir. Resûlullah'ın Müslümanları eğitirken başvurduğu yöntemleri tespit etmenin pek çok açıdan önemi bulunmaktadır. Hadisler fakihlerin fetva verirken müracaat ettiği aslı delillerdendir. Bir meselede farz, vacip, sünnet, mekruh, haram diye hüküm verilirken Resûlullah'ın konu ile ilgili beyânlarının ayrı bir titizlikle ele alınması gerekir. Müslümanları sâlih amellere yönlendirme amacıyla H. Peygamber'in kullandığı beyânlar bu açıdan ayrı bir öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, İbn Mâce, İbadet, Teklifi Hükümler, Sevap.

ABSTRACT

H. The Prophet (pbuh) gave many warnings and incentives for Muslims to act in accordance with revelation in their lives. It is the features of the Messenger of Allah to be heralding and warning. In this article, the hadiths in the work named Sunen of Ibn Majah (v.273 / 887) were taken as basis in order to determine the statements containing incentives for worship and good deeds. While the hadiths related to the subject are conveyed exactly as translation, sometimes they are only marked as a concept. In the research, the method of determining the statements containing the main incentives mentioned in the hadiths, explaining the examples for which the statements were used by giving examples and analyzing these statements in terms of the proposal provisions were used. It is important in many aspects to determine the methods used by the Messenger of Allah while educating Muslims. Hadiths are one of the main evidences that the jurists applied while making fatwa. In a matter, when deciding as farz, wajib, sunnah, makruh, haram, the statements of the Messenger of Allah on the subject should be handled with a particular diligence. Statements made to direct Muslims to righteous deeds have a special importance in this respect.

Keywords: Fiqh, Ibn Majah, Worship, Proposal Provisions, Reward.

GİRİŞ

Hız. Peygamber (s.a.v), İslam dinini insanlara tebliğ etmenin yanında, kulların hayra yönelmesi ve ibadetleri yerine getirmesi amacıyla birçok farklı teşvik ve yönlendirici beyânda bulunmuştur. Resûlullah'ın ashabını eğitirken başvurduğu yöntemleri tespit etmenin birçok açıdan önemi vardır. Bu sayede hadislerde üzerinde hassasiyetle durulan sâlih amelleri belirlemek, ibadetlerin teklifi hüküm olarak hangilerinin farz, vacip, sünnet ve müstehap olduğunu tespit etmek ve ideal bir öğretici olan Hız. Peygamber'in başvurduğu eğitim metotlarını örnek almak mümkün olmaktadır.

Resûlullah'ın ibadetlere teşvik ve yönlendirme ihtiva eden beyânlarını tespit edebilmek amacıyla yapılan bu çalışmada Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvîni İbn Mace'nin *Sünen*'inde yer alan hadisler esas alınmıştır. Bu amaçla *Sünen*'deki hadislerden araştırma konusu ile ilgili olan hadisler tespit edilip değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu eserde araştırma konusu ile ilgili tespit edilen hadislerin birçoğu diğer hadis kaynaklarında da yer almaktadır. Konular ele alınırken zaman zaman bu kaynaklara da atıfta bulunulmuştur.

Hadislerde farklı niteliklerde teşvik beyânları bulunmaktadır. Kuvvetli teşvik ve yönlendirme ihtiva eden beyânlar o meselenin hükmünün bağlayıcılığının kuvvetli olduğu sonucuna götürürken Müslüman'ın daha çok kazançlı olacağını ifade eden beyânlar ise teklifi hüküm olarak kulun tercihine bırakılan durumları ifade etmektedir. Ancak bu durum genel bir değerlendirmedir. Bir meselede nihaî hüküm verebilmek için konunun doğrudan ya da dolaylı bağlantısı olan tüm nasların birlikte ele alınma mecburiyeti bulunmaktadır.

1. İbadet Ve Güzel Amellere Teşvik İçeren İfadeler

Bazı hadislerde belirli bir ibadetin yerine getirilmesi halinde kişiye çeşitli mükâfatların verileceği müjdelenmektedir. İbadet ve güzel iş yapmaya teşvik amaçlı bu müjdeleri Allah indinde kişinin derecesinin yükseleceği, meleklerin ona istiğfâr edeceği, annesinden doğduğu günkü gibi günahsız olacağı, cehennemden kurtulup cennete gireceği, Allah katında değerli bir iş yapmış olacağı, kıyamet günü hesabının kolaylaştırılacağı, işlediği küçük günahların affedileceği şeklinde sıralamak mümkündür. İbadete teşvik amacıyla zikredilen bazı müjdeleri başlıklar halinde sunmanın faydalı olacağı görülmektedir.

1.1. Kulun Derecesinin Yükselineceği ve Hatasının Bağışlanacağı Müjdesi

Bazı hadislerde geçen ifadelerle göre ibadetlerin bir kısmı kulların derecelerinin yükselmesini ve hatalarının affedilmesini sağlayarak iki açıdan kazanca vesile olmaktadır. Örneğin bir hadise göre Hz. Peygamber (s.a.v) güzelce abdest aldıktan sonra sırf namaz kılmak niyeti ile mescide gidenlerin mescide girinceye kadar attığı her adımdan dolayı Allah'ın onun bir derecesini yükseltip kendisinden bir hatayı düşüreceğini ve mescitte bulunduğu sürece namaz içinde bulunmuş olacağını haber vermiştir.¹

Görüldüğü üzere bu hadis, (farz) namazı mescitte cemaatle kılmaya teşvik etmektedir. Fıkıh mezhepleri namazın cemaatle kılınmasının fazileti konusunda hemfikir olmakla birlikte farz namazların cemaatle kılınmasının hükmü konusunda ihtilâf etmişlerdir. Farz olan namazları cemaat ile kılmanın farz ve vacip olduğunu benimseyenlerin yanında sünnet olarak kabul edenler de vardır.² Namazın cemaat ile kılınması halinde kulun hatasının bağışlanacağı ve derecesinin yükselineceği şeklindeki beyân, ümmeti cemaat halinde namaz kılmaya teşvik etmektedir. Ancak bu meselede teklîfi hüküm bakımından bir sonuca ulaşabilmek için farklı rivayetlerin de göz önüne alınması gerekmektedir.

Benzeri bir müjde secde eden yani namaz kılanlar için de söz konusudur. Bu hususta Resûlullah (s.a.v) “Allah'a secde eden hiç bir kul yoktur ki, Allah ona o secde ile bir hasene yazmasın, onun bir günahını silmesin ve onu o secde ile bir derece yükseltmesin. Artık çok secde ediniz.”³ buyurmuş; bir başka hadiste ise güçlülere rağmen abdesti tam olarak almanın, mescitlere doğru çok adım atmanın ve bir namazdan sonra diğer namazı beklemenin günahlara kefâret olup ve hasenatı artırmaya vesile olacağı bildirilmiştir.⁴

Bir konuda hüküm verirken konu ile ilgili nasların bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir. Sadece bir rivayeti esas alarak hüküm vermek hatalı sonuçlara götürebilecektir. Hadislerdeki “Derecenin yükselmesi ve günahların affedilmesi” şeklindeki beyânın genellikle mendûb fiillere işaret ettiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte vacip ya da farz hükmünde olan fiiller için de kullanılma ihtimalinin olabileceğine dikkat edilmesi gerekir. Aynı konu hakkında başka hadislerde farklı teşvik beyânlarının mevcut

¹ Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebeî el-Kazvîni İbn Mâce, *Sünen-i İbn Mâce Tercemesi ve Şerhi*, çev. şerh Haydar Hatipoğlu (İstanbul: Kahraman Yayınları, 1992) “Mesâcid”, 14 (No. 774).

² Cemaatle namaz kılmanın hükmü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Kisbet, “Beş Vakit Namazın Cemaatle Edasına Dair Fikhî Görüşler ve Değerlendirilmesi”, *İslami İlimler Dergisi* 13/2 (2018), 271-276.

³ İbn Mâce, “İkâmetü's-salât”, 201 (No. 1424).

⁴ İbn Mâce, “Mesâcid”, 14 (No. 776). Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb en-Nesâî, *Sünen* (Haleb: Mektebetü'l-Matbûâtî'l-İslamiyye, 1986) “İmâmet”, 22 (No. 804).

olması da söz konusu olabilmektedir. Bu sebeple fikhî hüküm verirken nasların bütüncül olarak ele alınma mecburiyeti bulunmaktadır.

1.2. Meleklerin ve Diğer Varlıkların İstiğfârda Bulunacağı Müjdesi

Salât kelimesi sözlük anlamı itibariyle dua, rahmet, bereket ve ta'zim etmek anlamlarına gelmektedir.⁵ Namaz anlamını da ifade eden salât, harfi cer ile kullanıldığında nispet edildiği kişilere göre farklı anlam kazanmaktadır. Allah'a nispet edildiğinde rahmet etmek, meleklerle nispet edildiğinde mağfîret istemek, Hz. Peygamber'e, ümmetine ve diğer varlıklara nispet edildiğinde dua etmek anlamına gelmektedir.⁶

İstiğfâr, kulun işlediği hataların ve günahların örtülüp bağışlanmasını Yüce Yararıcıdan talep etmek demektir.⁷ Hadislerde bazı amelleri yapanlar hakkında meleklerin o iyi davranışı yapanlara istiğfâr edeceği haber verilmiştir. Mescitte en faziletli safın ilk saf olduğuna dair misal verilebilir. Erkekleri ilk safta namaz kılmaya teşvik etmek için Hz. Peygamber (s.a.v) "*Şüphesiz Allah ve melekleri ilk safta namaz kılanlara salât ederler.*"⁸ müjdesini vermiştir.

Ezan okuyarak inananları mescitlere çağırmanın sevap kazandıracak bir amel olduğu ifade edilmiştir. Bazı rivayetlerde, müezzinin sesinin ulaştığı yerdeki nesnelere onun için istiğfâr edeceği⁹ haber verilerek Müslümanlar ezan okumaya teşvik edilmiştir.

Aynı şekilde ilim tahsil edenlere de bazı mükâfatların verileceği vâdedilerek mü'minler eğitim ve öğretime teşvik edilmiştir. Örneğin bir hadiste ilim yolunda olanlar için yerdekilerin ve göktekilerin; hatta sudaki balıkların bile Allah Teâlâ'dan istiğfâr talep edeceği haber verilmiştir.¹⁰

Bilindiği üzere cemaatle namaz kılarak beş vakit namaz ve cuma namazı için ezan okumak sünnet hükmündedir.¹¹ İlim talebinde bulunmak, hayatını ilim yolunda geçirmek ise

⁵ Ebü'l-Feyz Murtaza Muhammed b. Muhammed b. Muhammed ez-Zebîdî, *Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-Kâmûs* (Kahire: Dâru'l-Hidâye, t.y), XXXVIII, 442.

⁶ Hüseyin Güllüce, "Salât Kavramı: Etimolojisi ve Bazı Kavramlar", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23 (Erzurum 2005), 174-175.

⁷ Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, t.y.), V, 25.

⁸ İbn Mâce, "İkâmetü's-salât", 51 (No. 997).

⁹ İbn Mâce, "Ezan", 5 (No. 724), Nesâî, "Ezan", 14 (No. 645).

¹⁰ İbn Mâce, "Mukaddime", 17 (No. 223).

¹¹ Ebü'l-Hüseyin Ahmed b. Ebi Bekr Muhammed b. Ahmed el-Kudûrî, *Muhtasar* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997), 25.

farz-ı kifâyedir.¹² Bu örneklerde olduğu gibi yapılan iş hüküm bakımından sünnet yahut farz-ı kifâye olduğunda bu ibadetlere yönelik de teşviklerin olduğu görülmektedir.

1.3. Kişinin Doğduğu Günkü Gibi Günahsız Olacağı Müjdesi

İslam dini, insanoğlunun bu dünyaya tertemiz olarak geldiğini, hiçbir şahsın başkasının günahını üstlenmeyeceğini ve sorumlulukta ferdiyetin esas olduğunu benimsemiştir.¹³ Bu sebeple dünyaya gelen çocuklar her türlü suç ve günahattan uzaktır. Bu durum ergenlik dönemine kadar bu şekilde devam etmektedir. Âkil ve bâliğ olan kişiler dinin emirlerini yerine getirmekle sorumludurlar.¹⁴ Bu sorumluluk ehliyet arızası kapsamına giren bir durum olmadıkça ölünceye kadar devam eder. Şeytanın aldatma çabaları ve nefsin arzuları insanları hayatlarında günah ve hata işlemeye sevk eder. Samimi bir Müslüman günah işledikten sonra büyük bir üzüntü duyar. Yaptığı hatanın hiç olmamış gibi olmasını talep eder ve günahlarının bağışlanması için çaba sarf eder. Resûlullah'ın “doğduğu gün gibi günahlardan tertemiz olma” müjdesi günahlarından arınmak isteyen Müslümanlar için oldukça etkili bir teşvik ihtiva etmektedir. İbn Mâce'nin *Sünen*'inde başlıca üç farklı ibadet için bu müjde yer almaktadır:

Birincisi, ölüye karşı yapılması gereken görevlerle ilgilidir. Cenazenin teşyi' ve tekfin işleri ile cenaze namazının kılınması farz-ı kifâye hükmündedir.¹⁵ Yani bu görevi toplumdan bazı kişilerin yerine getirmesi ile sorumluluk diğer Müslümanlardan kalkacaktır. Ölünün teşyi' ve tekfin işlerini güzel bir şekilde yerine getirip cenaze namazını kılanlar için anasından doğduğu gün gibi hatalarından arınacağı müjdesi verilmiştir.¹⁶

İkincisi, ramazan ayının ihyâ edilmesi ile ilgilidir. Hem farz olan ramazan orucunu tutmak, hem de sünnet olan terâvih namazını kılmak insanın doğduğu gün gibi günahsız olacağı müjdesi ile teşvik edilmiştir.¹⁷

¹² Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl es-Serahsî, *el-Mebsût* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2000), XXX, 470.

¹³ Ferruh Kahraman, “İslam İnançında Günah, Günah Çeşitleri ve Kişiyi Günah İşlemeye Sevkeden Faktörler”, *Usûl İslam Araştırmaları* 8 (Temmuz-Aralık 2007), 167.

¹⁴ Ebû'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed Ali el-Kârî, *Fıkh-ı Ekber Şerhi*, çev. Hüseyin S. Erdoğan (İstanbul: Hisar Yayınevi, 1991), 328.

¹⁵ Ebû Bekr Alaeddin Muhammed b. Ahmed b. Ebî Ahmed es-Semerkindî, *Tuhfetü'l-fukahâ* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1984), I, 252; Ahmed b. Muhammed b. İsmail el-Hanefi et-Tahâvî, *Hâşiyetü't-Tahavî ala Merâki'l-felah şerhu Nûri'l-izâh* (Mısır: el-Matbaatü'l-Kübrâ, 1900), 399.

¹⁶ İbn Mâce, “Cenâiz”, 8 (No. 1462).

¹⁷ İbn Mâce, “İkâmetü's-salât”, 174 (No. 1328); Nesâî, “Sıyâm”, 40 (No. 2208).

Üçüncüsü, hac ibadeti ile ilgilidir. İslam'ın üzerine bina edildiği beş temel ibadetten biri olan hac ibadetini günaha girmeden ve hacca aykırı bir fiil yapmadan edâ edenlerin bütün günahlarının affedileceği haber verilmiştir.¹⁸

1.4. Kişinin Cehennem Azabından Kurtulacağı Müjdesi

Resûlullah'ın ibadetlere teşvik niteliği taşıyan beyânlarında mü'min kul için cehennemden kurtuluş müjdesi de yer almaktadır. Bu kapsamda olmak üzere, oruç ibadetinin kişiyi cehennem ateşinden koruyucu bir kalkan olduğu,¹⁹ Allah yolunda bir gün oruç tutanlardan cehennem ateşinin yetmiş yıl uzaklaştıracağı,²⁰ ramazanın her gecesinin iftar vaktinde Allah tarafından cehennem ateşinden azat edilenlerin olduğu,²¹ öğle namazının farzından önce dört rekât ve öğle namazının farzından sonra dört rekât sünnet kılanlara Allah Teâlâ'nın cehennem ateşini haram kılacağı²² ve Allah yolunda mücadele ederken vücuda değen toz ile cehennem dumanının bir araya gelmeyeceği dolayısıyla bu kişinin cehennem azabına uğramayacağı haber verilmiştir.²³

Cehennemden kurtulma vaadi ile müjdelenen ameller incelendiğinde şu değerlendirmeyi yapmak mümkündür. Oruç ibadetinin cehennem ateşinden koruyucu bir kalkan olduğunu ifade eden hadiste ramazan orucu diye bir tahsis olmadığı için hem farz oruçların hem de nafil oruçların cehennemden koruyan bir kalkan olduğu anlaşılmaktadır. Allah yolunda bir gün oruç tutma şeklindeki beyân da bu yorumu desteklemektedir. Ramazan ayı oruç ayı olduğu için iftar vaktinde cehennem ateşinden azat edilenlerin öncelikli olarak farz olan oruç mükellefiyetini edâ edenler olarak anlamak mümkündür. Öğle namazının farzının öncesinde ve sonrasında kılınan namazlar sünnet-i müekkelede hükmündedir.²⁴ Sünnetlerin edâsının kişiyi cehennem azabından kurtaracağı beyân edilmiştir. Allah yolunda mücadele etmek genel seferberlik hali dışında farz-ı kifâyedir.²⁵ Müslüman toplum için farz-ı kifâye olan amellerin yerine getirilmesi ayrı bir öneme sahiptir. Bu hadiste bu nitelikteki hükümlerin yerine getirilmesinin de Müslüman'ı cehennem azabından kurtaracağı müjdesi

¹⁸ İbn Mâce, "Menâsik", 3 (No. 2889); Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Sahîh-i Buhârî* (Beyrut : Dâru Tavki'n-Necât, 2001), "Hac", 4 (No. 1521).

¹⁹ İbn Mâce, "Sıyâm", 1 (No. 1639), Buhârî, "Savm", 2 (1894).

²⁰ İbn Mâce, "Sıyâm", 34 (No. 1717); Ebû'l-Hüseyn el-Kuşeyri en-Nisâbü'rî Müslim, *Sahîh-i Müslim* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâisi'l-Arabî, t.y.) "Sıyâm" 31 (1153).

²¹ İbn Mâce, "Sıyâm", 3 (No. 1643).

²² İbn Mâce, "İkâmetü's-salât", 108 (No. 1160).

²³ İbn Mâce, "Cihad", 9 (No. 2774); Buhârî, "Cihad", 9 (No.2764).

²⁴ Ebû'l-İhlas Hasan b. Ammar b. Ali Şürünbülâli, *Nûru'l-izâh* (Dimaşk: Dâru'l-Hikme, 1985), 62.

²⁵ Şeyh Nizam Burhanpurlu vd., *el-Fetâvâ'l-Hindîyye* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1991), II, 188.

verilerek bu görevlerin aksatılmadan yürütülmesinde kuvvetli bir şekilde teşvik bulunmaktadır.

1.5. Kişinin Cennetliklerden Olacağı Müjdesi

Dünya hayatının imtihanını kazananlar için vâdedilmiş olan ve birçok ayet ve hadiste özelliği vasfedilen cennet, bir kulun ebedî saadete ulaşacağı kutlu yerdir. Resûlullah'ın hayırlı işlere ve ibadetlere teşvik içeren etkili yöntemlerinden birisi de cennetle müjdelemesidir.

Örneğin mescitlerde bulunması uygun olmayan şeyleri oradan çıkararak,²⁶ selamlaşarak, yemek yedirenler, gece namazı kılanlar,²⁷ kuşluk namazı kılanlar,²⁸ akrabâlarla iyi ilişkiler kuranlar,²⁹ hafife almaksızın ve noksan bırakmaksızın beş vakit namazı kılanlar,³⁰ satarken de alırken de kolaylık gösterenler,³¹ günde on iki rekât sünnet kılmaya devam edenler (öğle farzından önce dört rekât, öğle farzından sonra iki rekât, akşam farzından sonra iki rekât, yatsı farzından sonra iki rekât ve sabah farzından önce iki rekât),³² oruç tutanlar,³³ Allah yolunda savaşanlar,³⁴ mescit inşa edenler,³⁵ Allah'ın düşmanlarına saldırmak üzere savaş aleti yapanlar ve onu kullananlar,³⁶ hac ibadetini yapanlar,³⁷ Kur'an okuyup ezberleyenler,³⁸ çocuklarına merhametle davrananlar,³⁹ iki veya üç kızı olup da onlara iyi muamele edenler,⁴⁰ cihada katılanlar⁴¹ çeşitli rivayetlerde cennetle müjdelenmiş mü'minler olarak anlatılmaktadır.

Görüldüğü üzere cennetle müjdelenmek hayatın her alanını kuşatan birçok hayırlı amel için söz konusu olmaktadır. Kulun Rabbine karşı yerine getirmesi gereken görevlerinden olan farz ibadetlerin yanında nafile ibadetler de Müslüman'ı cennete ulaştırmaktadır.

²⁶ İbn Mâce, "Mesâcid", 9 (No. 757).

²⁷ İbn Mâce, "İkâmetü's-salât", 174 (No. 1334).

²⁸ İbn Mâce, "İkâmetü's-salât", 187 (No. 1380).

²⁹ İbn Mâce, "Et'ime", 1 (No. 3251).

³⁰ İbn Mâce, "İkâmetü's-salât", 194 (No. 1401); Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdî Ebû Dâvûd, *Sünen* (Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, t.y.), "İstihâbu'l-Vitr", 2 (No. 1420)

³¹ İbn Mâce, "Ticaret", 28 (No. 2202).

³² İbn Mâce, "İkâmetü's-salât", 100 (No. 1140), Nesâî, "Kıyâmu'l-Leyl", 67 (No. 1794).

³³ İbn Mâce, "Sıyâm", 2 (No. 1640).

³⁴ İbn Mâce, "Cihad", 15 (No. 2792), Ebû Dâvûd, "Cihad", 42 (No. 2541).

³⁵ İbn Mâce, "Mesâcid", 1 (No. 736); Buhârî, "Salât", 64 (No. 450).

³⁶ İbn Mâce, "Cihad", 19 (No. 2811); Ebû Dâvûd, "Cihad", 24 (2513).

³⁷ İbn Mâce, "Menâsik", 3 (No. 2888); Nesâî, "Menâsiku'l-Hac", 3 (No. 2622)

³⁸ İbn Mâce, "Mukaddime", 16 (No. 216).

³⁹ İbn Mâce, "Edeb", 3 (No. 3668).

⁴⁰ Hz. Peygamber'in kız çocuklarının yetiştirmesine özen gösterenlere verdiği müjdelere için bkz. Orhan Yılmaz, "Hadis/Sünnet Işığında Kız Çocuklarına Verilen Değer", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2017), 173-197.

⁴¹ İbn Mâce, "Fiten", 12 (No. 3973).

Selamlaşmak, yemek yedirmek, akrabâyı gözetmek, alışverişte müsamahakâr olmak, ibadet mekânlarını imar etmek, din-vatan muhafazası gibi kutsal görevlerde bulunmak gibi toplumsal görevlerin yerine getirilmesi de Müslümanları cennete ulaştıran hayırlı ameller arasında zikredilmiştir.

1.6. Günahların Bağışlanacağı Müjdesi

Hz. Peygamber (s.a.v) zaman zaman günahların bağışlanacağı müjdesi ile ibadetleri ve hayırlı amelleri edâ etmeye Müslümanları yönlendirmiştir.

İnanarak ve sevabını Allah'tan bekleyerek ramazan orucunu tutanların geçmiş günahlarının bağışlanacağı,⁴² kuşluk namazına devam edenlerin günahları deniz köpüğü kadar bile olsa bağışlanacağı,⁴³ tesbh namazını kılanların günahları kum yığınları gibi olmuş olsa da Allah'ın o günahları bağışlayacağı,⁴⁴ haccı ve umreyi art arda yapmanın demirci körüğü demirin kirini ve pasını giderdiği gibi fakirliği ve günahları gidereceği,⁴⁵ şehidin dökülen ilk kanı ile beraber günahlarının bağışlanacağı,⁴⁶ musâfaha yapan Müslümanların günahlarının affedileceęi⁴⁷ şeklindeki beyânlar bu kapsamda örnek olarak gösterilebilir.

Gece karanlıklarında (mescitlere) yürüyenlerin kıyamet gününde nurla sevineceği,⁴⁸ alım-satım akdi yapıldıktan sonra taraflardan birisinin ikâle⁴⁹ teklifine olumlu cevap verenin kıyamet günü hatalarının bağışlanacağı,⁵⁰ Allah yolunda ribâtta⁵¹ iken ölenlerin uhrevî birçok kazancının olmasının yanında kıyamet günü korkusundan da emin olarak diriltileceği,⁵² fakir borullara kolaylık gösterenlere Allah'ın dünyada ve ahirette kolaylık ihsan edeceği,⁵³ Müslümandan dünya kederlerinden bir keder giderenin ahiret günü kederlerinden bir kederinin gideceęi⁵⁴ şeklindeki beyânları günahların bağışlanması yoluyla hayırlı amellere teşvik kapsamında değerlendirmek mümkündür.

⁴² İbn Mâce, "Sıyâm", 2 (No. 1641); Buhârî, "İman", 27 (No. 38).

⁴³ İbn Mâce, "İkâmetü's-salât", 188 (No. 1382).

⁴⁴ İbn Mâce, "İkâmetü's-salât", 190 (No. 1386).

⁴⁵ İbn Mâce, "Menâsik", 3 (No. 2887); Nesâî, "Menâsikü'l-Hac", 6 (No.2630).

⁴⁶ İbn Mâce, "Cihad", 16 (No. 2799).

⁴⁷ İbn Mâce, "Edeb", 15 (No. 3703); Eb Dâvûd, "Edeb", 52 (No. 5212).

⁴⁸ İbn Mâce, "Mesâcid", 14 (No. 780); Eb Dâvûd, "Salât", 50 (No. 561).

⁴⁹ İkâle, bağlayıcı ve feshi kabil bir akdin tarafların karşılıklı rızasıyla ortadan kaldırılmasını ifade eder. Bkz. Bilal Aybakan, "İkâle", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ikale> (09.06.2020).

⁵⁰ İbn Mâce, "Ticaret", 26 (No. 2199).

⁵¹ Ribât, sınır boylarında düşmanın saldırısına açık olan yerlerde vatani muhafaza gayesiyle ikâmet etmektir. Bkz. Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 1998), 386.

⁵² İbn Mâce, "Cihad", 7 (No. 2767).

⁵³ İbn Mâce, "Sadaka", 14 (No. 2417); Müslim, "Zikr", 11 (No. 2699).

⁵⁴ İbn Mâce, "Mukaddime", 17 (No. 225); Müslim, "Zikr", 11 (No. 2699).

Bazı hadislere göre ibadetlerin bir kısmı işlenmiş günahlara kefâret olmaktadır. Örneğin arefe günü orucunun ondan önceki yıla ve ondan sonraki yıla kefâret olduğu,⁵⁵ cuma namazının diğer cuma namazına kadar işlenen küçük günahlara kefâret olduğu,⁵⁶ umrenin diğer umreye kadar işlenen küçük günahlara kefâret olduğu⁵⁷ haber verilmiştir. Sâlih amelin kişinin işlediği hatalı davranışlarının silinmesine vesile olması özellikle ceza hukuku açısından da önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Buna göre, İslam hukukunda ta'zîr suç olarak tanımlanan suçlarda bu suçu işleyen kişinin ortaya koyacağı olumlu ve faydalı davranışlar onun yaptığı hatalı davranışların ve suçların affedilmesine sebep olabilecektir. Ta'zîr suçlarında failin durumu dikkate alınarak suçun ağırlığına göre cezayı belirleme yetkisi yargının takdirine bırakılmıştır.⁵⁸ Ta'zîr cezasının uygulanmasında hâkime verilen geniş yetkinin kullanılmasında şahsın mevcut iyi hal durumu ile daha önce yaptığı yararlı davranışları göz önüne almak ve buna göre karar vermek mümkündür.

Hadislerden anlaşılan sonuca göre sâlih ameller kişiye sevap kazandırmasının yanında işlenmiş olan küçük günahların da affedilmesine sebep olabilmektedir. Buna göre hayatında iyiliğe yönelmeyi ilke edinenler sevap kazanma ve günahların affi olmak üzere iki açıdan kazançlı olmaktadır. Bu durum kulun iyiliğe yönelmesi bakımından etkili bir teşvik unsuru olmaktadır.

1.7. Kişinin Hayır ve Bereketeye Ulaşacağı Müjdesi

Resûlullah'ın iyi ve doğru olana ulaştırma metotlarından bir diğeri ise yapılan işteki hayra ve berekete dikkat çekmektir. Bu husus ile ilgili hadislerde birçok örnek bulunmaktadır:

Oruç tutarken gece kalkıp sahur yapanların berekete ulaşacağı,⁵⁹ iftarı geciktirmeyenlerin daima hayırla yaşayacağı,⁶⁰ gece namazı kılanların gönlü hoş ve hayra ulaşmış olarak sabahlayacağı,⁶¹ Allah yolunda cihad etmenin dünyadaki şeylerin hepsinden

⁵⁵ İbn Mâce, “Sıyâm”, 40 (No. 1730); Müslim, “Sıyâm”, 36 (No. 1162).

⁵⁶ İbn Mâce, “İkâmetü's-salât”, 79 (No. 1086); Ebû Dâvûd, “Salât” (No. 1050)

⁵⁷ İbn Mâce, “Menâsik”, 3 (No. 2888); Buhârî, “Umre”, 1 (No. 1773).

⁵⁸ Şamil Dağcı, *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1996), 25.

⁵⁹ İbn Mâce, “Sıyâm”, 22 (No. 1692); Müslim, “Sıyâm”, 9 (No. 1095).

⁶⁰ İbn Mâce, “Sıyâm”, 24 (No. 1697); Buhârî, “Savm”, 50 (No. 1957).

⁶¹ İbn Mâce, “İkâmetü's-salât”, 174 (No. 1329).

hayırlı olduğu,⁶² Allah yolunda kullanılmak için beslenen atın alınına dökülen saçlarında kıyamet gününe kadar hayır olduđu⁶³ haber verilmiştir.

Aldıkları borçlarını ödeme konusunda titiz davrananlar insanın en hayırlısı olarak tanımlanmış, ⁶⁴ dinî ilimleri tahsil etme hakkında “Allah kimin hakkında hayır murat ederse onu dinde derin bilgi sahibi (fakih) kılar.”⁶⁵ ve “Sizin en hayırlınız Kur’an öğrenen ve öğretendir.”⁶⁶ buyrulmuştur.

Hz. Peygamber (s.a.v) evlerde namaz kılmayı ihmal etmeme hakkında “Biriniz farz namazını (bir mescitte) kıldığı zaman namazından bir payını evine versin. Çünkü Allah Teâlâ onun evde kılacağı namazdan onun evine bir hayır verir.”⁶⁷ buyurmuş; beyaz elbise hakkında ise “Elbisenizin en hayırlısı beyaz olanıdır. Beyaz elbise giyiniz ve ölülerinizi beyaz renkli kefenle tekfin ediniz.”⁶⁸ buyurmuştur.

Burada zikredilen örneklerden sahur yapmayı ve iftarı geciktirmemeyi Resûlullah’ın ümmetine şefkatinin bir sonucu olarak oruç ibadetini zorlanmadan edâ etmelerine yönelik bir tedbir olarak anlamak mümkündür. Gece namazı kılmanın ve evlerde nafîle namaz kılmanın hayra ulaştıracağıının haber verilmesi ile Müslümanlar farz görevlerin yanında mendûb olan ibadetlere de yönlendirilmişlerdir. Cihad ve ilim tahsiline teşvikte ise farz-ı kifâye hükmünde olan bir amele yönlendirme bulunmaktadır. Borcu güzel ödemeyi iki farklı şekilde anlamak mümkündür. Birincisi, borcu olan kişinin borcuna sadakat gösterip herhangi bir hile ve aldatma olmaksızın borcunu ödemesidir. İkinci anlamı ise borç alınırken başlangıçta şart koşma ve tayin olmaksızın ödeme esnasında gönlünden gelerek fazlası ile ödeme yapmaktır.⁶⁹ Hadis metni birinci anlamda anlaşıldığında, aksi bir davranışın caiz olmadığı kişinin zorunlu olarak yapması gereken bir davranış olmaktadır. Çünkü aldığı borca sadâkat gösterip borç vereni mağdur etmemek borç alanın görevidir. İkinci anlamda ise, borç alan kişinin yükümlü olmadığı bir davranışı yaparak hayra ulaşması söz konusudur. Beyaz giyinme şeklindeki tavsiyeyi ise beyaz rengin temizliği en iyi şekilde sağlaması sebebiyle umumî bir hüküm

⁶² İbn Mâce, “Cihad”, 1 (No. 2755); Müslim, “İmâret”, 30 (No. 1881).

⁶³ İbn Mâce, “Cihad”, 14 (No. 2788); Buhârî, “Cihad”, 43 (No. 2849).

⁶⁴ İbn Mâce, “Ticaret”, 62 (No. 2285); Ebû Dâvûd, “Buyu”, 22 (No. 3346).

⁶⁵ İbn Mâce, “Mukaddime”, 17 (No. 220); Buhârî, “İlim”, 13 (No. 71).

⁶⁶ İbn Mâce, “Mukaddime”, 16 (No. 211-213); Ebû Dâvûd, “Vitr”, 14 (No. 1452).

⁶⁷ İbn Mâce, “İkâmetü’s-salât”, 186 (No. 1376).

⁶⁸ İbn Mâce, “Libas”, 5 (No. 3566); Nesâî, “Cenâiz”, 38 (No. 1896).

⁶⁹ Borç alınırken ilave bir menfaat elde etme hedeflenir ve fazlası ile geri ödeme kararlaştırılır ise bu faiz olur ve faizli işlemler haramdır. Bkz. Serahsî, *el-Mebsût*, XIV, 62.

olarak anlamak mümkün olduğu gibi yaşanan bölgenin şartlarına ve yaygın olan örf-âdete bağlı olarak yapılan bir teşvik olarak da anlamak mümkündür.

1.8. Kişinin Yaptığı Bir İbadetin Derecesi Daha Yüksek Olan Bir Başka İbadete Denk Olacağı Müjdesi

Hız. Peygamber (s.a.v) zaman zaman bir amelin sevap bakımından başka bir ibadete denk olduğunu haber vermiştir. Bu durum, çok sevap kazanıp ahirette kazananlardan olmayı hedefleyen bir mümin için etkili bir teşvik niteliğindedir.

Kuba mescidinde kılınan namazın umre yapmış gibi sevap kazandıracağı,⁷⁰ kendisine verilen görevi suiistimal etmeden hakkıyla yerine getiren zekât memurunun Allah yolunda çalışan gazi gibi sevaba nail olacağı,⁷¹ Allah yolunda cihad edenlerin gündüzleri oruç tutan, geceleri devamlı ibadet eden kimseler gibi olduğu,⁷² akşam namazından sonra altı rekât nafil namaz kılan ve bu iki namaz arasında fena söz söylemeyen kimse için bu namazın on iki yıllık ibadete denk tutulduğu,⁷³ her ay üç gün oruç tutan kişinin yıl boyunca oruç tutmuş gibi sayılacağı,⁷⁴ ramazan ayında yapılan umrenin hac yapmış gibi sevap kazandıracağı,⁷⁵ ramazan bayramından sonra altı gün oruç tutanların yılın tamamını orucu tutmuş gibi olacağı,⁷⁶ Allah yolunda savaşırken düşmana atılan okun bir köleyi azat etme sevabına denk olduğu,⁷⁷ Kâbe'yi tavaf edip, tavaftan sonra iki rekât namaz kılanların bir köleyi azat etmiş gibi sevap kazanacakları,⁷⁸ cihad yapacak gücü ve imkânı olmayanların hac ibadeti yaparak cihad yapmış gibi sevap kazanacakları⁷⁹ şeklindeki beyânlar bu kapsamda verilebilecek örneklerdendir.

Bir ibadetin faziletli başka bir ibadete benzetilmesinde iki açıdan teşvik unsuru bulunmakta hem benzeyen hem de kendisine benzetilen ibadetin değeri ifade edilmektedir. Kuba mescidinde namaz kılmaya teşvik edilirken umre ibadetine önemi de ifade edilmekte; Allah yolunda cihad yapmak teşvik edilirken köle azadının da önemi vurgulanmış olmaktadır. Hadislerde zikredilen diğer örnekler için de aynı durum söz konusudur.

⁷⁰ İbn Mâce, "İkâmetü's-salât", 197 (No. 1411).

⁷¹ İbn Mâce, "Zekât", 14 (No. 1809); Ebû Dâvûd, "Harac", 7 (No. 2936).

⁷² İbn Mâce, "Cihad", 1 (No. 2754); Müslim, "İmâret", 29 (No. 1878).

⁷³ İbn Mâce, "İkâmetü's-salât", 185 (No. 1374).

⁷⁴ İbn Mâce, "Sıyâm", 29 (No. 1708).

⁷⁵ İbn Mâce, "Menâsik", 45 (No. 2991); Buhârî, "Umre", 4 (No.1782).

⁷⁶ İbn Mâce, "Sıyâm", 33 (No. 1715).

⁷⁷ İbn Mâce, "Cihad", 19 (No. 2812).

⁷⁸ İbn Mâce, "Menâsik", 32 (No. 2956).

⁷⁹ İbn Mâce, "Menâsik", 8 (No. 2902).

İnsanlar güç ve imkân bakımından birbirlerinden farklı seviyede bulunmaktadır. Malı, mülkü çok olan infakta bulunarak sevap kazanabilmekte, cihad yapabilecek gücü olan Allah yolunda yaptığı mücadele ile sevap kazanmakta, sağlığı yerinde olanlar nafîle oruç tutarak sevap kazanmakta iken bu imkânlardan yoksun olanlar ise bu tür hayırlı amelleri işlemekten mahrum kalabilmektedirler. Bir ibadet sevap kazanma bakımından başka bir ibadete benzetilerek buna benzer durumlar için alternatif sevap kazanma yolları gösterilmiş olmaktadır. Buradan hareketle farz mükellefiyet olmayan hususlarda her mükellefin kendi şartlarına uygun hayırlı işlere ve ibadetlere yönelmesi teşvik edilmektedir.

1.9. Kişinin Daha İyiye/En İyiye Yönelmiş Olacağı Müjdesi

Resûlullah (s.a.v) iyiyi göstermenin yanında daha iyiye/en iyiye işaret ederek de Müslümanları uhrevî sevap bakımından daha çok kazançlı olmaya yönlendirmiştir.

Farz namazların evde kılınması mümkün olmakla birlikte, camide cemaatle kılınması yirmi yedi derece üstündür.⁸⁰ Cuma namazına en erken gelenler bir deve, ondan sonra gelenler bir sığır, ondan sonra gelenler bir koç sadaka etmiş gibidir. Daha sonra gelenler ise tavuk ve yumurta sadaka etmiş gibidir.⁸¹ Fakire sadaka verildiğinde sevap kazanılır, ancak fakir akrabâya sadaka verilirse daha çok sevap ve kazanç elde edilir.⁸² İhramdan çıkarken saçları sadece kısaltmak mümkündür ancak saçları tamamen kestirmek daha faziletlidir.⁸³ Mescid-i Nebî'de kılınan namaz Mescid-i Haram dışında diğer mescitlerde kılınan bin namazdan sevap bakımından daha hayırlıdır.⁸⁴ Allah yolunda bizzat savaşmayıp bir dirhem malî destekte bulunmak yedi yüz dirhem sevap kazandırırken, bizzat cihada katılıp aynı zamanda bir dirhem harcamada bulunursa yedi yüz bin dirhem sevabı vardır.⁸⁵

Bir ibadetin edâsında asgarî sıhhat şartlarını sağlamakla yetinmek kişiden o ibadeti edâ mükellefiyetini kaldırmakla birlikte zaman zaman daha fazla sevap kazanabilme imkânı da bulunmaktadır. Namazların kılınması örneğinden hareket edilirse namazı münferid olarak kılmak ibadetin edâ sorumluluğunu kaldırmakta; ancak cemaat olarak kılınırsa çok daha fazla sevap kazanılabilmektedir. Herhangi bir fakire zekât vermekle zekâtı edâ etme sorumluluğu kalkmakla birlikte fakir akrabâya zekât verilirse daha fazla sevap elde edilebilmektedir.

⁸⁰ İbn Mâce, “Mesâcid”, 14 (No. 789); Nesâî, “İmâmet”, 43 (No. 837).

⁸¹ İbn Mâce, “İkâmetü's-salât”, 82 (No. 1092); Nesâî, “Cuma”, 13 (No. 1385).

⁸² İbn Mâce, “Zekât”, 28 (No. 1844); Nesâî, “Zekât”, 82 (No. 2582).

⁸³ İbn Mâce, “Menâsik”, 71 (No. 3043); Ebû Dâvûd, “Menâsik”, 78 (No. 1979).

⁸⁴ İbn Mâce, “İkâmetü's-salât”, 195 (No. 1405); Nesâî, “Menâsikü'l-Hac”, 124 (No. 2899).

⁸⁵ İbn Mâce, “Cihad”, 4 (No. 2761).

Hız. Peygamber'in ibadetlerin edâ şekli ile ilgili olarak zaman zaman iyi, daha iyi, en iyi şekilde bir tasnif yapması fikhî hüküm olarak ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü iyi/ daha iyi ayırımında, iyi olan cevaz sınırını ifade etmektedir. Buna göre; ihramdan çıkarken saçları sadece kısaltmak, namazı münferid olarak kılmak, akrabâ olmayan fakirlere zekât vermek, cuma namazına ezan okunurken gitmek caizdir. Hadislerde bu şekilde cevaz sınırı beyân edildikten sonra daha iyi olarak gösterilen davranışlar ise mendûb⁸⁶ hükmünde olan amelleri göstermektedir. Bu sebeple ihramdan çıkarken erkeklerin saçını tamamen kesmeleri, zekâtın tanıklara verilmesi, cuma namazına erken gidilmesi mendûb hükmündedir. Bu örnekler de göstermektedir ki, daha iyinin zikredildiği durumda bundan daha azını yapmanın mendûb ya da mübâh hükmünde olacağını söylemek mümkündür.

1.10. Kişinin Allah Teâlâ'nın Hoşnutluğunu Kazanacağı Müjdesi

Allah Teâlâ'nın sevgisini kazanacak ameller yapmak sâlih mü'min kulun hayatının ana gayesidir. Resûlullah (s.a.v) zaman zaman Allah'ın sevdiği amelleri beyân etmiştir. Bu bilgi o ibadete yönelmek için son derece önemli bir teşvik sağlamaktadır.

Bu hususa örnek olarak şu hadis-i şerifleri göstermek mümkündür: “Şüphesiz Allah vitirdir (tektir) vitri sever. Ey Kur'an Ehli! Vitir namazınızı kılınız...”⁸⁷ Hz. Peygamber'in vitir namazını kendisinin kılması ve bu şekilde beyânda bulunması sebebiyle vitir namazı Hanefî mezhebinde vacip hükmünde iken, Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinde ise sünnet hükmündedir.⁸⁸

Kurban ibadeti hakkında “Âdemoğlu kurban bayramı günü kan akıtmaktan (kurban kesmek) başka Allah katında sevimli hiçbir amel işlememiştir...”⁸⁹ buyrulmuştur. Kurban kesmenin vacip ya da sünnet olması hakkında fukahâ arasında ihtilâf olmakla⁹⁰ birlikte imkânı olanların kurban kesmesinin önemi ve değeri hakkında herhangi bir ihtilâf bulunmamaktadır.

Şehitlerin Allah katındaki değerini ifade eden; “Allah yolunda yaralanan her yaralı — Allah kendi (rızası) uğrunda yaralanan kişiyi herkesten ziyade bilendir— kıyamet gününde,

⁸⁶ Mendûb; Şâri'in yapılmasını bağlayıcı olmaksızın istediği ve terk edilmesini kötülemediği fiildir. Sünnet-i müekkede, sünnet-i gayri müekkede ve sünnet-i zevâid mendûbun kısımlarıdır. Bkz. Zekiyüddin Şa'ban, *Usulü'l-Fıkh* çev. İbrahim Kâfi Dönmez (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2015), 244-245.

⁸⁷ İbn Mâce, “İkâmetü's-salât”, 114 (No. 1170); Ebû Dâvûd, “Vitir”, 1 (No. 1416).

⁸⁸ Abdurrahman b. Muhammed el-Cezîri, *el-Fıkh ale'l-mezâhibi'l-erbaa* (İstanbul: Hakikat Kitabevi, 1993), II, 335.

⁸⁹ İbn Mâce, “Edâhâ”, 3 (No. 3126).

⁹⁰ Vecdi Akyüz, *Mukayeseli İbadetler İlmihali* (İstanbul: İz Yayıncılık, 1995), IV, 290.

yarası yaralandığı günkü vaziyette gelir: Rengi kan rengi, fakat kokusu misk kokusu.”⁹¹ hadisi de Müslümanlara Allah katında değerli olanı göstererek teşvik eden beyânlara bir başka örnektir.

1.11. Hayra Vesile Olan O Hayrı Yapmış Gibi Sevap Kazanacağı Müjdesi

Başkalarının yaptığı hayırlı amelden kendi yapmış gibi sevap kazanmak Müslümanlar için çok önemli bir manevî kazanç imkânıdır. Bu şekilde sevap kazandıracak ameller hadislerde zikredilmiştir.

Yapılan iyilik başkalarını da olumlu yönde etkileyip hayra yönlendiriyorsa iyi çıkışı açan kimse o yolda gidenlerin sevabının bir mislini kazanacaktır.⁹² Unutulan bir sünneti ihya edip tekrar uygulanmasını sağlayanlar o sünneti uygulayanların kazandıkları sevabın bir mislini kazanacaklardır.⁹³ İlim öğreten kimseye, öğrettiği ilimle amel edenlerin kazandıkları kadar sevap verilecektir.⁹⁴ Allah yolunda mücadele edenlere maddî yardımda bulunanlar o ameli işleyenlerin sevabının bir mislini kazanacaklardır.⁹⁵

Allah Teâla'nın lütfu ve ikramı sınırsızdır. Kul, insanları iyiye doğru yönlendiğinde bu insanların sevaplarında herhangi bir azalma olmadan bir mislini de kendisi kazanmaktadır ki bu manevî kazanç elde etme isteyenler için oldukça etkili bir teşviktir.

SONUÇ

Hz. Peygamber (s.a.v), insanlık için beşîr ve nezîr olma vasfı gereği İslam'ın emirlerini yerine getirenleri mükâfatla müjdelemiş, günah işleyenleri de ceza ile sakındırmıştır. Bu çalışmada Resûlullah'ın ibadet ve sâlih amele teşvik ederken başvurduğu başlıca müjdeleme yöntemlerinin neler olduğu tespit edilmiştir.

Sünen-i İbn Mâce özelinde yapılan araştırma çerçevesinde ulaşılan sonuca göre Müslümanları ibadetlere ve hayırlı amellere teşvik etmek amacıyla vâdedilen ödüller çeşitli hadislerde şu ifadelerle yer almıştır: “Kulun derecesi yükselir ve hatası mağfired olunur”, “Kendisine salât ve istiğfâr edilir”, “Doğduğu gün gibi günahsız olur”, “Cehennemden kurtulur”, “Cennete dâhil olur”, “Günahları bağışlanır”, “Hayra ve berekete ulaşır”, “Faziletli

⁹¹ İbn Mâce, “Cihad”, 15, 2795.

⁹² İbn Mâce, “Mukaddime”, 14 (No. 203); Müslim, “İlim”, 6 (No. 1017).

⁹³ İbn Mâce, “Mukaddime”, 15 (No. 209).

⁹⁴ İbn Mâce, “Mukaddime”, 20 (No. 240).

⁹⁵ İbn Mâce, “Cihad”, 3 (No. 2759).

başka bir ibadete denk sevap kazanır”, “İyiden daha iyiye yönelmiş olur”, “Allah katında değerli bir amel yapmış olur”, “Sevabı kazanan kadar o kişi de sevap elde eder”.

Hadislerde yapılan teşvik beyânlarına bakıldığında, uhrevî hayatta kazançlı çıkılacağı müjdelerinin sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Bu durum ulaşılmak istenilen hedef ile birebir uyumlu olduğu için bu müjde içerikli beyânlar Müslümanlar için etkili bir teşvik unsuru niteliğindedir. Çünkü Müslüman’ın hayata bakışının temelinde, Allah Teâlâ’nın rızasını kazanarak bu imtihan sürecini başarı ile tamamlama hedefi bulunmaktadır.

Ayrıca bu hadislerde Müslümanların mübâh, müstehâb, sünnet-i müekkedde, farz-ı ayn ve farz-ı kifâye hükmünde olan pek çok ibadeti isteyerek ve şevk duyarak yapmaları için farklı teşvik yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Hız. Peygamber’in ibadetlere teşvik yöntemleri, ele alınan mevzûnun fikhî hükmünü tespitinde başvurulabilecek bilgilerdendir. Yapanlara büyük mükâfat verileceği haber verilip aksine davranışın kuvvetli bir ikazla uyarıldığı hususlar genel olarak tekliî hüküm bakımından farz ya da vacip olurken, ikâzın şiddetinin daha az olduğu ya da ilave manevî kazancın zikredildiği hususların ise daha çok mendûb ve farz-ı kifâye olduğunu söylemek gerekir. Bu ulaşılan sonuç istisnaları olan genel bir değerlendirme niteliğindedir. Çünkü sadece bir hadisin lafzının esas alıp konu ile ilgili diğer nasları göz önüne almadan hüküm vermek hatalı sonuçlara götürebilecektir. Bu sebeple sadece bir hadisteki teşvik ifadesinden hareketle konu hakkında hüküm vermek isabetli olmayacaktır.

Resûlullah’ın buradaki beyânları eğitim metot ve tekniği bakımından da önemli bir hususa işaret etmektedir. Buna göre insanları doğru davranışlara sevk edebilmek için sadece tek bir teşvik beyânı ile yetinmeyip, farklı ifadelerle de yer vermek gerekmektedir.

Araştırma hadis külliyatı içindeki sadece bir Sünen eseri özelinde yapılmıştır. Bu konuda çalışmalar yapmak isteyen araştırmacıların tüm hadis kitaplarını kapsayan daha geniş çerçeveli araştırmalar yapmaları durumunda burada zikredilmeyen başka birçok hayra teşvik ve müjde içeren ifadeleri tespit etmeleri mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Vecdi. *Mukayeseli İbadetler İlmihali*. İstanbul: İz Yayıncılık, 1995.
- Ali el-Kârî, Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed. *Fıkh-ı Ekber Şerhi*. çev. Hüseyin S. Erdoğan. İstanbul: Hisar Yayınevi, 1991.
- Aybakan, Bilal "İkâle", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ikale> (09.06.2020).
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl. *Sahîh-i Buhârî*. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 2001.
- Cezîrî, Abdurrahman b. Muhammed. *el-Fıkh ale'l-mezâhibi'l-erbaa*. İstanbul: Hakikat Kitabevi, 1993.
- Dağcı, Şamil. *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1996.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdî. *Sünen*. Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, t.y.
- Erdoğan, Mehmet. *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 1998.
- Güllüce, Hüseyin. "Salât Kavramı: Etimolojisi ve Bazı Kavramlar". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23 (Erzurum, 2005), 171-184.
- İbn Mâce, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebeî el-Kazvînî. *Sünen-i İbn Mâce Tercemesi ve Şerhi*. çev. şerh Haydar Hatipoğlu. İstanbul: Kahraman Yayınları, 1992.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem el-Ensârî. *Lisanü'l-Arab*. Beyrut: Dâru Sâdır, t.y.
- Kahraman, Ferruh. "İslam İnancında Günah, Günah Çeşitleri ve Kişiyi Günah İşlemeye Seveden Faktörler". *Usûl İslam Araştırmaları* 8 (Temmuz-Aralık 2007), 139-168.
- Kisbet, Mustafa. "Beş Vakit Namazın Cemaatle Edâsına Dair Fıkhî Görüşler ve Değerlendirilmesi". *İslami İlimler Dergisi*, 13/2 (2018), 265-294.
- Kudûrî, Ebü'l-Hüseyin Ahmed b. Ebi Bekr Muhammed b. Ahmed. *Muhtasar*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb. *Sünen*. Halep: Mektebetü'l-Matbûati'l-İslamiyye, 1986.

- Müslim, Ebü'l-Hüseyin el-Kuşeyrî en-Nisâbü'rî. *Sahîh-i Müslim*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâisi'l-Arabî, t.y.
- Semerkandî, Ebû Bekr Alaeddin Muhammed b. Ahmed. *Tuhfetü'l-fukahâ*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1984.
- Serahsî, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed. *el-Mebsût*. thk. Halil Muhyiddin. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2000.
- Şa'ban, Zekiyüddin. *Usulü'l-Fıkh*. çev. İbrahim Kâfi Dönmez. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2015.
- Şeyh Nizam Burhanpurlu vd. *el-Fetâvâ'l-Hindiyeye*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1991.
- Şürünlâlî, Ebü'l-İhlas Hasan b. Ammar b. Ali. *Nûru'l-îzâh*. Dımaşk: Dâru'l-Hikme, 1985.
- Tahtâvî, Ahmed b. Muhammed b. İsmail. *Hâşiyetü't-Tahavî alâ Meraki'l-felah şerhu Nûri'l-îzâh*. Mısır: el-Matbaatü'l-Kübra, 1900.
- Yılmaz, Orhan. "Hadis/Sünnet Işığında Kız Çocuklarına Verilen Değer". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8 (2017), 173-197.
- Zebîdî, Ebü'l-Feyz Murtaza Muhammed b. Muhammed. *Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-Kâmûs*. Kahire: Dâru'l-Hidâye, t.y.